Thông tin cơ bản
Báo cáo đánh giá toàn cầu về Giảm nhẹ Rủi ro Thảm họa năm 2011 (GAR11)

Bản tin sau đây cung cấp thêm một số thông tin về GAR11 qua việc nhấn mạnh một số phát hiện chính của báo cáo này cùng với một số bằng chứng có liên quan về Việt Nam. Bản tin cũng mô tả ngắn gọn về cách UNDP tại Việt Nam đã hỗ trợ Chính phủ Việt Nam trong một số hợp phần của công tác quản lý rủi ro thảm họa và thích ứng với biến đổi khí hậu.

CÁC XU HƯỚNG RỦI RO: THIỆT HẠI KINH TẾ TĂNG LÊN, SỐ TỬ VONG GIẢM

"Rủi ro tử vong gắn với các hiểm họa liên quan tới thời tiết trên toàn thế giới hiện đang giảm dần, bao gồm cả Châu Á, nơi tập trung hầu hết các rủi ro. Trái ngược với rủi ro tử vong, rủi ro thiệt hại về kinh tế gắn với lũ lụt và bão nhiệt đới ngày càng tăng lên ở tất cả các khu vực."

"Thách thức trong thích ứng với các hiện tượng khí hậu cực đoan đưa ra sự cấp bách hơn nữa trong việc giải quyết yếu tố gây ra rủi ro cơ bản, giảm thiểu tình trạng dễ bị tổn thương và nâng cao khả năng quản lý rủi ro. Nếu các rủi ro thảm họa có thể được giảm thiểu thì tác động khuyếch đại của biến đổi khí hậu cũng sẽ được giảm đi và công tác thích ứng cung được thuận lợi. Xu hướng hiện nay trong việc gắn tất cả các đặc điểm của các thảm họa liên quan tới thời tiết như là các biểu hiện của biến đổi khí hậu đã xem nhẹ các yếu tố gây rủi ro cơ bản và có thể sẽ dẫn dắt chính sách và kế hoạch hóa đi theo hướng xai lầm."

- Từ năm 1990 đến năm 2009, trung bình hàng năm Việt Nam đã phải hứng chịu mất mát về người là 457 và thiệt hại về kinh tế ước tính hang năm tương đương với 1,3% GDP (PPP) hay 3,6 tỉ USD của GDP năm 2010. Năm 2010, ước tính GDP (PPP) là khoảng 276.6 tỉ USD; thiệt hại về kinh tế có một xu hướng tăng lên rõ rệt trong trong thập kỷ qua *(UNDP).*
- Việt Nam có tổng dân số là 90,5 triệu người (theo ước tính vào tháng 7 năm 2011) với tỉ lệ tăng dân số hang năm là 1,08%.
- Do đa số dân cư sống tại các lưu vực sông thấp và các khu vực ven biển, ước tính khoảng hơn 70% dân số phải chịu rủi ro từ nhiều loại hiểm họa tự nhiên bao gồm: bão, lũ lụt, lũ quét, sạt lở đất, hạn hán và các hiểm họa khác.
- Sự gia tăng dân số, kết hợp với sự phát triển kinh tế-xã hội, đô thị hóa nhanh chóng, áp lực lên các nguồn tài nguyên thiên nhiên và tác động của biến đổi khí hậu đã làm tăng mức độ gặp rủi ro và tình trạng dễ bị tổn thương của dân cư trước nhiều loại hiểm họa và các rủi ro thảm họa kèm theo.

- UNDP đang hỗ trợ Trung tâm Phòng tránh và Giảm nhẹ Thiên tai của Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (MARD) **cải tiến công tác báo cáo và ghi chép các thông tin về thiệt hại và nhu cầu trong thảm họa** nhằm nâng cao chất lượng đánh giá và phân tích rủi ro đồng thời khuyến khích việc đưa ra quyết định trên cơ sở có đầy đủ thông tin và bằng chứng.
- Với sự hỗ trợ của UNDP, MARD, phối hợp chặt chẽ với Bộ Tài nguyên và Môi trường (MoNRE) sẽ thành lập một **Diễn đàn Quốc gia về Giảm nhẹ Rủi ro Thảm hạo và Thích ứng với Biến đổi Khí hậu** nhằm khuyến khích đàm phán, nghiên cứu và hợp tác trong việc ra chính sách.
- UNDP tại Việt Nam khuyến cáo áp dụng một **phương pháp tổng thể đối với quản lý rủi ro thảm họa trong bối cảnh biến đổi khí hậu** được xây dựng cẩn thận và các phương pháp quản lý rủi ro thảm họa đã được thử thách, có tính đến các yếu tố của tình trạng dễ bị tổn thương và rủi ro liên quan tới khí hậu.

HẠN HÁN: RỦI RO KHÔNG LỘ DIỆN

"Những thiệt hại và tác động của hạn án chỉ được báo cáo một cách có hệ thống tại một số quốc gia, bất chấp những tác động rõ rệt và đáng kể lên các ngành sản xuất nông nghiệp, sinh kế nông thôn, thành thị và kinh tế."

"Các tác động của hạn hán được nhận thấy rõ nét nhất trong sản xuất nông nghiệp, với những thiệt hại đáng kể lan sang cả các ngành kinh tế khác. Có thể hơn bất kỳ một rủi ro thảm họa nào khác, rủi ro hạn hán là do các quyết định về kinh tế và lựa chọn xã hội tạo ra."

"Tại cấp cơ sở, các tác động về xã hội và kinh tế tập trung một cách bất cân đối lên các hộ gia đình nghèo tại vùng nông thôn."

- Hạn hán là một hiện tượng hàng năm tại Việt Nam, thông thường xuất hiện từ tháng 12 đến tháng Tư. Sau bão và lũ lụt, hạn hán là nguyên nhân gây ra thiệt hại cao nhất về sinh kế và kinh tế.
- Trận hạn hán năm 1998 xảy ra trên phạm vi cả nước đã ảnh hưởng tới khoảng 3,1 triệu người, đặc biệt tại các tỉnh miền trung, miền nam và Cao nguyên, đã gây thiệt hại ước tính khoảng 500 tỉ VND hay 37 triệu USD. Các trận hạn hán khác vào năm 2002 và 2005 đã gây thiệt hại ước tính khoảng 2.060 tỉ VND (135 triệu USD) và 1.743 tỉ VND (110 triệu USD) tương ứng với mỗi năm.
- Trong những năm gần đây, các thời kỳ hạn hán đã bắt đầu sớm hơn và kéo dài hơn. Năm 2010, một trận hạn hán chưa từng xảy ra đã tác động đến đa số các tỉnh trong cả nước, gây ra áp lực nghiêm trọng đến kết quả sản xuất nông nghiệp và cung cấp điện.
- Các trách nhiệm liên quan tới quản lý rủi ro hạn hán tại Việt Nam bị phân chia rời rạc cho các bộ và ban ngành chịu trách nhiệm quản lý rừng, nông nghiệp, nước và sử dụng dất.

- Năm 2010 và 2011, Liên hợp quốc đã phát hành một số **báo cáo tình hình** nhằm thu hút sự chú ý của Chính phủ, các tổ chức Phi chính phủ và các cơ quan thông tin đại chúng tới vấn đề hạn hán tại Việt Nam.
- Tháng 8 năm 2010, UNDP và FAO hợp tác với cán bộ của MARD and MoNRE đã tổ chức một **cuộc họp bàn nhằm nâng cao nhận thức về hạn hán các các tác động của nó**; để cung cấp các thông tin cập nhật về công tác đối phó với tình hình đó và thảo luận các biện pháp có thể tiến hành nhằm giải quyết vấn đề hạn hán và các hậu quả của nó trong giai đoạn ngắn hạn, trung hạn và dài hạn.
- Gần đây, UNDP đã khởi xướng các đàm phán với JICA về việc tổ chức một **diễn đàn chuyên ngành hạn hán** tại Việt Nam và tác động của nó lên sản xuất nông nghiệp, điện và quản lý hồ chứa.

CÁC NỖ LỰC TOÀN CẦU:
KẾT QUẢ CỦA KHUNG HÀNH ĐỘNG HYOGO

"Mặc dù đã có tiến bộ tốt trong cảnh báo sớm, phòng ngừa và ứng phó, các quốc gia vẫn đang gặp nhiều khó khăn trong việc giải quyết các yếu tố gây rủi ro cơ bản."

"Giới và nhận thức của công chúng vẫn chưa được giải quyết đầy đủ."

- Khung Hành động Hyogo (HFA) được Việt Nam thong qua năm 2005.
- Việt Nam đã chú trọng đáng kể vào việc nâng cấp các hệ thống cảnh báo sớm thong qua các đầu tư vào công tác dự báo và truyền tin đại chúng (thong qua TV, đài và các hệ thống loa phóng thanh tại địa phương). Cảnh báo sớm đối với động đất và sóng thần cũng được cải tiến.
- Nhằm tiêu chuẩn hóa công tác phòng ngừa và ứng phó cũng như khuyến khích sự tham gia của cộng đồng, Ban Chỉ đạo Phòng chống Lụt Bão (CCFSC) đã thong qua phương châm *Bốn tại chỗ,* bao gồm: "nhân lực tại chỗ, chỉ huy tại chỗ, hậu cần tại chõ và phương tiện tại chỗ".
- Tháng 7 năm 2009, Chính phủ đã phê duyện chương trình *Nâng cao Nhận thức Cộng đồng và Quản lý Rủi ro Thảm họa dựa vào Cộng đồng*. Chương trình 53,5 triệu USD đầy tham vọng này sẽ được thực hiện trong thời hạn 12 năm tại 6.000 xã và thôn bản thường xuyên bị ảnh hưởng của thảm họa. Một hợp phần lớn của chương trình này được tập trung vào việc giáo dục và nâng cao nhận thức của cộng đồng.

- Tháng 8 năm 2010, MARD với sự hỗ trợ kỹ thuật của UNDP đã tiến hành một đợt **đánh giá giữa kỳ về việc thực hiện HFA tại Việt Nam** cho giai đoạn 2009-2011.
- Năm 2011, UNDP sữ hỗ trợ công tác đánh giá và cải tiến các **hệ thống cảnh báo** từ dầu dự báo đến đầu nhận thông tin cuối cùng tại các tỉnh được lựa chọn.
- UNDP đã hỗ trợ MARD trong việc xây dựng **các Hướng dẫn về Ứng phó Khẩn cấp và Phục hồi Sớm** nhằm đưa ra các chỉ dẫn cho cán bộ của Chính phụ tại các cấp địa phương trong các chương trình ứng phó khẩn cấp và phục hồi sớm.
- Oxfam GB và UNDP đã thực hiện một đợt nghiên cứu về **các tác động khác nhau của thảm họa và biến đổi khí hậu đối với phụ nữ và nam giới, trẻ em trai và gái** đồng thời đã xây dựng một văn bản chính sách: Ứng phó với Biến đổi Khí hậu tại Việt Nam*: Các cơ hội cải thiện Bình đẳng Giới*

KHÁM PHÁ RỦI RO:
THẤY NHỮNG SỰ ĐÁNH ĐỔI ĐỂ ĐƯA RA LỰA CHỌN SÁNG SUỐT

"Các Chính phủ phải chi trả cho phần lớn tổng thiệt hại và hiếm khi có nguồn tài chính dự phòng đủ cho các khoản này."

- Hiện nay, nguồn tài chính chủ yếu của Chính phủ chi trả cho ứng phó khẩn cấp và phục hồi thảm họa là từ ngân sách dự phòng và trong các trường hợp cực kỳ khẩn cấp là Quĩ dự trữ Quốc gia.
- Theo Luật Ngân sách năm 2002, chính phủ và chính quyền địa phương cần phân bổ từ 2-5% tổng ngân sách dự kiến cho chi tiêu xây dựng cơ bản và chi thường xuyên cho ngân sách dự phòng. Ngân sách này là 650 triệu USD trong năm 2008 *(Ngân hàng Thế giới).*
- Chính phủ gặp khó khăn về vốn chủ yếu là sau khi thảm họa xẩy ra. Đánh giá rủi ro thảm họa cho thấy, một thảm họa có tần xuất 50 năm một lần có thể khiến cho sự thiếu hụt ngân sách cho tái thiết vào khoảng 850-900 triệu USD *(Ngân hàng Thế giới).*
- Ngân sách đủ cho ứng phó khẩn cấp nhưng không đủ cho phục hồi trong dài hạn.
- Các cơ chế bảo hiểu rủi ro trong lĩnh vực nông nghiệp đang được thử nghiệm ở 16 tỉnh trong giai đoạn 2011-2013 (Quyết định 315 QD-TTg, tháng 3 năm 2011).
- Một số chính sách phát triển xã hội đã được đưa ra đặc biệt chú trọng tới người nghèo ở đô thị và nông thôn nhằm cải thiện các dịch vụ xã hội cơ bản và cung cấp vốn vay ưu đãi. Các dự án tín dụng vi mô đã được thử nghiệm song hiện chưa được nhân rộng. Tiến bộ trong bảo hiểm giúp giảm thiểu rủi ro thảm họa, các mạng lưới an sinh xã hội và cung cấp tiền mặt còn hạn chế.

- Một Kế Hoạch Chung lần thứ 3, giai đoạn 2012-2016 có một kết quả đầu ra nhằm cải thiện '**Sự tiếp cận tới các dịch vụ cơ bản chất lượng cao và bảo trợ xã hội"** thông qua tập trung hỗ trợ xây dựng các chính sách và thể chế bảo trợ xã hội nhằm giải quyết sự gia tăng rủi ro và tính dễ bị tổn thương.
- Oxfam Anh và UNDP đã xây dựng và thực hiện thí điểm phương thức **Liệt kê và Phân tích Thị trường Khẩn cấp**, một các tiếp cận sáng tạo trong đánh giá sau thảm họa, khuyến khích các hoạt động ứng phó và phục hồi dựa trên thị trường.

ĐỊNH HƯỚNG LẠI PHÁT TRIỂN:
TĂNG CƯỜNG QUẢN LÝ RỦI RO THẢM HỌA

"Cần định hướng lại phát triển để nhạy cảm hơn với rủi ro thảm họa và khí hậu."

"Các nỗ lực thích ứng với biến đổi khí hậu cần hài hòa với mục tiêu và các chiến lược giảm rủi ro thảm họa. Để sự lồng ghép này thành công, các cơ quan liên quan cần tập trung vào quản lý rủi ro trong tương lai và khắc phục rủi ro hiện thời đồng thời xây dựng các đối tác mới ở cấp địa phương thay cho các cơ chế đền bù."

"Quản lý rủi ro thảm họa dựa trên hệ sinh thái thường đem lại tỷ lệ lợi ích - chi phí cao, hấp dẫn."

"Cách tiếp cận có sự tham gia một cách thật sự đem lại cơ hội mở rộng các sáng kiến từ địa phương. Các cộng đồng bị ảnh hưởng cần phải được tham gia và việc lập kế hoạch và ra quyết định là các yếu tố định hình rủi ro thảm họa, đặc biệt là ở các khu vực đô thị."

- Theo chỉ số mới đánh giá tính dễ bị tổn thương với tác động của biến đổi khí hậu trong 30 năm tới, Việt Nam được đánh giá đứng thứ 13th trong 170 quốc gia và là một trong 16 quốc gia "đặc biệt rủi ro"
- Một phần ba tổng dân số, hay hơn 30 triệu người sinh sống ở nông thôn. 77% gia tăng dân số trong thập kỷ qua (2000-2009) là ở các thành phố. Điều này có nghĩa là trong thập kỷ qua, các thành phố có thêm 7.3 triệu người. Dân số đô thị gia tăng với tỷ lệ trung bình là 3.4% một năm, đưa dân số ở các khu vực đô thị tăng thêm một triệu người mỗi năm. Dự tính là dân số đô thị sẽ lên tới 40 triệu – tương đương với 45% dân số vào năm 2020 *(UN Habitat)*.
- Tổng diện tích rừng ngập mặn giảm từ 400,000ha vào năm 1943 chỉ còn dưới 60,000ha trong năm 2008. Từ giữa thập niên 90, Chính phủ Việt Nam, Hội Chữ thập đỏ Việt Nam và rất nhiều các tổ chức Phi chính phủ đã thực hiện các chương trình trồng rừng ngập mặn.

- UNDP và rất nhiều các tổ chức Phi chính phủ đang hỗ trợ Bộ Kế hoạch và Đầu tư xây dựng **hướng dẫn lồng ghép giảm rủi ro thảm họa và thích ứng biến đổi khí hậu vào Kế hoạch phát triển kinh tế xã hội.**
- **Diễn đàn quốc gia về Giảm thiểu rủi ro thiên tai và Thích ứng biến đổi khí hậu** sẽ thúc đẩy đối thoại chính sách, nghiên cưu và hợp tác rộng rãi giữa các bên tham gia.
- Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn và UNDP đồng chủ trì **Nhóm Công tác kỹ thuật Quản lý rủi ro thảm họa dựa vào cộng đồng (CBDRM)**, là một đối tác giữa các tổ chức phi chính phủ quốc tế và các tổ chức Liên hợp quốc nhằm hỗ trợ Chính phủ thực hiện chương trình CBDRM, cung cấp chuyên gia và kinh nghiệm từ địa phương.
- Trong năm 2011, đại diện của năm thành phố lớn nhất Việt Nam đã cam kết quản lý rủi ro thảm họa đô thị bằng cách tham gia vào **Chiến dịch Thành phố an toàn** của UNISDR.

CẢI TỔ QUẢN LÝ RỦI RO

"Hành động hiệu quả ở địa phương đòi hỏi nguồn nhân lực, tài chính và thẩm quyền chính trị.

"Trách nhiệm về chính sách giảm thiểu rủi ro thảm họa ở Trung ương cần đi kèm với các chức năng quản lý rủi ro được phân cấp có tổ chức, năng lực và ngân sách phù hợp"

"Để đảm bảo sự tham gia của người dân và các cộng đồng bị ảnh hưởng, cần có sự thay đổi trong văn hóa quản lý hành chính công."

- 55% ngân sách của Chính phủ cho chương trình CBDRM sẽ từ Ngân sách nhà nước, 5% từ đóng góp của người dân và 40% từ hỗ trợ không hoàn lại của các nước và các tổ chức quốc tế. Ngân sách cho năm 2011 là 5 tỷ VND hay USD245, 000.
- Trung tâm quản lý thiên tai (DMC) được thành lập năm 2009, hoạt động quản lý một loạt các hiểm họa thiên tai đang gia tăng. DMC đóng vai trò đầu mối cho chương trình CBDRM, tăng cường hỗ trợ kỹ thuật và đối thoại với chính quyền tỉnh, các tổ chức phi chính phủ và các cộng đồng. Những thách thức trong việc thực hiện chương trình đang được giải quyết thông qua xây dựng năng lực thể thế và nguồn nhân lực. Tiến độ đang được tăng cường trong nửa cuối năm 2011.
- Trong vòng 5 năm tới, Ngân hàng thế giới sẽ đầu tư hơn 30 triệu USD vào các biện pháp công trình và phi công trình cho CBDRM ở 10 tỉnh Miền trung.

- UNDP hỗ trợ xây dựng năng lực của các cán bộ Chính phủ thông qua các khóa **tập huấn kỹ thuật về quản lý rủi ro thảm họa và biến đổi khí hậu**.
- UNDP cung cấp hỗ trợ kỹ thuật cho Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn trong việc xây dựng một bộ **Luật Quản lý Rủi ro thiên tai** hoàn chỉnh và sáng tạo, dự kiến sẽ trình lên Quốc hội phê duyệt vào năm 2012/13.
- Trong năm 2011, UNDP sẽ hỗ trợ Bộ NN & PTNT tổ chức **đánh giá việc thực hiện Chiến lược phòng ngừa, giảm nhẹ và ứng phó thiên tai tới năm 2020.**
- UNDP đang đẩy mạnh các **đối tác sáng tạo ở cấp trung ương và địa phương** giữa Chính phủ, các tổ chức đoàn thể, các tổ chức Phi chính phủ quốc tế, các cơ quan nghiên cứu và khối doanh nghiệp nhằm thúc đẩy sự tham gia tích cực và cam kết cho quản lý rủi ro thảm họa.
- Thông qua hợp tác chặt chẽ với các đối tác, UNDP đóng vai trò tích cực trong thúc đẩy các **mạng lưới hoạt động về quản lý rủi ro thảm họa và biến đổi khí hậu**, chia sẻ thông tin và kiến thức và đối thoại chính sách.
- UNDP đang thực hiên vai trò của mình trong phục hồi sớm sau thảm họa thông qua việc xây dựng **mạng lưới phục hồi sau thảm họa giữa các nhà hoạt động trong lĩnh vực quản lý rủi ro thảm họa.**

Tài liệu tham khảo

- *Thông tin thực tế về Biến đổi khí hậu. Tác động của biến đổi khí hậu ở Việt Nam và hoạt động của Liên hợp quốc*. UN Việt Nam, tháng 4 năm 2011.
- *Ngăn chặn những làn sóng: Phân tích tác động của chương trình trồng rừng ven biển và sẵn sàng ứng phó với thiên tai ở Miền bắc Việt Nam, 1994-2010*, P. Bolte, F. Barnaby, F. Rahmadana, et al, Liên hiệp các Hội Chữ thập đỏ và Trăng lưỡi liềm đỏ (IFRC), tháng 2 năm 2011.
- *Xây dựng khả năng chống chọi với hiểm họa lũ và bão ở Việt Nam.* I. Wilderspin, M. Coulier, N.H. Phuc, Việt Nam, 2011.
- *Quyết định 1002/QD-TTg: Nâng cao nhận thức cộng đồng và Quản lý rủi ro thiên tai dựa vào cộng đồng (CBDRM).* Bộ NN & PTNT, tháng 7 năm 2009.
- *Phương châm Bốn tại chỗ trong quản lý thiên tai. Những khái niệm chính và thực hành*. Sáng kiến Mạng lưới cùng nhau vận động chính sách (JANI), 2010
- *Thông tin thực tế về hiểm họa: Khả năng động đất và sóng thần ở Việt Nam*. Nhóm Điều phối chương trình về thiên tai và tình trạng khẩn cấp của Liên hợp quốc, tháng 3 năm 2011.
- *Việt Nam. Báo cáo quốc gia về thực hiện Khung hành động Hyogo (2009-2011) – Báo cáo giữa kỳ*. Trung tâm quản lý thiên tai, Bộ NN & PTNT, tháng 9 năm 2010.
- *Vô hiệu hóa bão: Các phương án Tài chính cho rủi ro thiên tai ở Việt Nam*. Ngân hàng thế giới, tháng 3 năm 2010.

- http://www.desinventar.net
- http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Vietnam/
- http://www.maplecroft.com/about/news/ccvi.html
- Đa số các tài liệu có thể tải về từ website của Ban chỉ đạo phòng chống lụt bão TƯ: http://www.ccfsc.gov.vn